

شماره ۵۳۷۷۲ / ت ۵۴۴۹۳ هـ

تاریخ ۳۰/۵/۱۳۹۶

جمهوری اسلامی ایران

رئیس جمهور

تصویب نامه هیأت وزیران

بسمه تعالی

“با صلوات بر محمد و آل محمد”

وزارت نفت - وزارت نیرو - وزارت امور اقتصادی و دارایی - وزارت صنعت، معدن و تجارت
وزارت جهاد کشاورزی - سازمان برنامه و بودجه کشور - سازمان انرژی اتمی ایران
سازمان حفاظت محیط زیست

هیئت وزیران در جلسه ۱۳۹۶/۴/۲۸ به پیشنهاد شماره ۱۲۴۲۷۶۷ مورخ ۱۳۹۶/۴/۷
سازمان برنامه و بودجه کشور و به استناد جزء (۲) بند (الف) ماده (۱۲۰) قانون برنامه پنجساله ششم
توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۹۵ - تصویب کرد:
کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند نسبت به انجام تمهیدات لازم جهت تحقق مفاد سند ملی راهبرد
انرژی کشور به شرح پیوست که تأیید شده به مهر دفتر هیئت دولت است، اقدام نمایند.

اسحاق جهانگیری

معاون اول رئیس جمهور

مهر

سند ملی راهبرد انرژی کشور

مقدمه

"سند ملی راهبرد انرژی کشور"، سندی جامع و همه‌سویه برای مدیریت بخش انرژی کشور تا افق سال ۱۴۲۰ هجری خورشیدی است که با بهره‌گیری از توان کامل کارشناسی همه دستگاه‌های اجرایی و نهادهای مرتبط با این بخش و در چارچوب سیاست‌های کلی ارائه شده در اسناد بالادستی این سند و به استناد جزء (۲) بند (الف) ماده (۱۲۰) قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰ - ۱۳۹۶)، براساس مدل برنامه‌ریزی سوات (SWOT) تهیه و تدوین گردیده است. این اسناد شامل موارد زیر می‌باشد:

- ۱- سند چشم‌انداز بیست ساله کشور (۱۴۰۴-۱۳۸۴)
  - ۲- سیاست‌های کلی نظام در بخش انرژی، ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری
  - ۳- قانون برنامه ششم توسعه و اسناد پشتیبان آن
  - ۴- قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی
  - ۵- سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ابلاغی مقام معظم رهبری
  - ۶- سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه ابلاغی مقام معظم رهبری
  - ۷- سیاست‌های کلی محیط زیست ابلاغی مقام معظم رهبری
- این سند شامل اهداف کلان و راهبردهای اساسی بخش انرژی کشور تا افق سال ۱۴۲۰ بوده و با استفاده از روندهای جهانی تغییرات حامل‌های انرژی در این بازه زمانی و نگاه به وضعیت فعلی کشور در بخش انرژی، تدوین و ارایه گردیده است.

الف- چالش‌ها و تنگناهای بخش انرژی کشور

- ۱- بالا بودن شدت انرژی و پایین بودن بهره‌وری انرژی در ایران در مقایسه با کشورهای هم‌تراز
- ۲- پایین بودن ضریب بازیافت مخازن نفتی و عدم اجرای کامل طرح‌های ازدیاد برداشت از جمله تحقق نیافتن کامل اهداف برنامه تزریق گاز به مخازن نفتی در سال‌های اخیر به دلیل کمبود گاز و افزایش مصرف
- ۳- بالا بودن عمر مخازن نفت و گاز کشور و افت تولید طبیعی آنها
- ۴- افزایش سهم تولید نفت سنگین و فوق سنگین در سبد تولید نفت خام
- ۵- نبود الگوی پالایشی مناسب در پالایشگاه‌های موجود کشور و تولید فرآورده‌های با کیفیت پایین
- ۶- بالا بودن تلفات در بخش‌های تولید، تبدیل و عرضه انرژی در کشور
- ۷- فقدان ساز و کارهای مناسب بازار در عرضه محصولات انرژی
- ۸- محدودیت در دسترسی به منابع مالی بین‌المللی

دفتر هیئت دولت

- ۹- محدودیت دسترسی به فناوری‌های (تکنولوژی‌های) نوین
- ۱۰- موانع و مشکلات پیمانکاری و صنایع سازنده تجهیزات شامل کمبود ظرفیت، اندک بودن سرمایه ثبت شده، فقدان قوانین مربوط به اتحادیه‌های صنفی (سندیکاها) و مشارکت‌ها (کنسرسیوم‌ها) و ضعف فناوری
- ۱۱- ناکافی بودن حضور بخش غیردولتی در سرمایه‌گذاری‌های بخش انرژی
- ۱۲- تبعیت سیاست‌های صنعت نفت و گاز از میزان نیاز بودجه عمومی کشور به درآمدهای ریالی و ارزی حاصل از مصارف حامل‌های انرژی و صادرات آن
- ۱۳- عدم توسعه معادن زغال سنگ حرارتی و نیروگاه‌های زغال‌سنگی
- ۱۴- سهم ناچیز انرژی‌های تجدیدپذیر و پاک در سبد انرژی کشور
- ۱۵- طولانی‌بودن فرآیند اخذ تسهیلات بانکی و اخذ مجوزهای لازم قانونی
- ۱۶- کمبود شدید منابع مالی برای توسعه طرح‌های بخش انرژی
- ۱۷- ورود و تولید محصولات کم بازده و پرمصرف انرژی
- ۱۸- نادیده گرفتن ملاحظات اقتصادی در استقرار مراکز مصرف کننده انرژی
- ۱۹- فقدان نهاد مستقل تنظیم مقررات (رگولاتوری) در بخش انرژی
- ۲۰- بالابودن نرخ انتشار گازهای آلاینده هوا (شامل آلاینده‌های گازی و ذره‌ای) ناشی از رشد بی‌رویه مصرف انرژی و به کارگیری فناوری‌های (تکنولوژی‌های) قدیمی و انرژی‌بر در بخش‌های صنعتی، تجاری و خانگی
- ۲۱- افزایش میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای ناشی از مصرف بیش از حد انرژی و بالابودن شدت انرژی، در نتیجه افزایش نامطلوب رتبه ایران در تقسیم‌بندی جهانی به عنوان یکی از کشورهای تولیدکننده گازهای گلخانه‌ای و لزوم کاهش آنها بر اساس تعهدات از (۴) تا (۸) درصد
- ۲۲- قیمت‌گذاری غیرواقعی حامل‌های انرژی به‌ویژه برای واحدهای تبدیل کننده انرژی
- ۲۳- فقدان امنیت تقاضا در صادرات نفت خام و میعانات گازی و بازارهای بلند مدت و نبود مشتریان راهبردی
- ۲۴- فقدان مطالعه یکپارچه و جامع انرژی کشور
- ۲۵- بدهی‌های کلان انباشته شرکت‌های بخش انرژی
- ۲۶- نبود معامله‌گران نفت و فرآورده‌های نفتی خصوصی در کشور

ب- اهداف کلان بخش انرژی

- در راستای توسعه همه جانبه بخش انرژی کشور با رویکرد سیاست های اقتصاد مقاومتی، اهداف کلان بخش انرژی کشور به شرح زیر تعیین می‌گردد:
- ۱- افزایش بهره‌وری و کاهش شدت انرژی در کشور به نصف تا پایان افق چشم‌انداز سند

- ۲- افزایش بازیافت مخازن نفت و گاز کشور
- ۳- حداکثر کردن تولید و بهره‌برداری از میدان‌های مشترک نفتی و گازی
- ۴- افزایش ظرفیت‌های جدید و استفاده بهینه از منابع و ظرفیت‌های بخش انرژی برای حداکثرسازی ارزش افزوده در زنجیره تولید کشور
- ۵- استفاده حداکثری از ظرفیت جغرافیای سیاسی (ژئوپلتیک) و ارتقای جایگاه بین‌المللی کشور در بازارهای جهانی انرژی
- ۶- تمرکز سیاستگذاری، تدوین راهبردها و اتخاذ تصمیمات در بخش انرژی کشور شامل نفت، گاز، برق، انرژی‌های تجدیدپذیر، هسته‌ای و زغال‌سنگ حرارتی
- ۷- افزایش خود اتکایی در توسعه و کاربرد فناوری‌های پیشرفته با دانش بنیان نمودن حوزه انرژی
- ۸- ارتقای امنیت عرضه انرژی مطمئن، پایدار و با کیفیت مناسب
- ۹- تنوع بخشی اقتصادی سبد انرژی کشور
- ۱۰- افزایش بازیافت و کاهش هدر روی در تولید و مصرف انرژی با رعایت ملاحظات و استانداردهای زیست محیطی
- ۱۱- کارآمدتر ساختن ساختار سازمانی تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان انرژی کشور متناسب با ساختار شرکت‌های پیشرو در این عرصه
- ۱۲- تغییر نگاه به نفت و گاز و درآمدهای حاصل از آن، از منبع تأمین بودجه عمومی به منابع و سرمایه‌های زاینده اقتصادی با تأکید بر اقتصاد منابع تجدیدپذیر
- ۱۳- واقعی کردن قیمت حامل‌های انرژی برای تولیدکنندگان انرژی
- ۱۴- حصول اطمینان از ایمنی تاسیسات هسته‌ای و فعالیت‌های پرتویی در کشور

ج- راهبردهای بخش انرژی

ج-۱- راهبردهای کلی بخش انرژی

- ۱- واقعی کردن قیمت نسبی حامل‌های انرژی در بخش‌های مختلف مصرف‌کننده حداکثر تا پایان پنج سال اول اجرای این سند و تداوم آن
- ۲- تفکیک کامل وظایف حاکمیتی از تصدی‌گری و ایجاد ساختارهای مناسب برای ایفای وظایف حاکمیتی در بخش انرژی کشور به ویژه صنعت نفت با تأکید بر اعمال حق حاکمیت و مالکیت ملی بر منابع و ذخایر و صیانت از آن
- ۳- ایجاد حداکثر ارزش افزوده از منابع انرژی اولیه کشور از طریق تعریف و استقرار زنجیره ارزش بر مبنای نتایج امکان‌سنجی فنی و اقتصادی و ملاحظات زیست محیطی
- ۴- گسترش فعالیت‌های اقتصادی در مناطق و سواحل و جزایر جنوبی با استفاده از ظرفیت‌های

صنعت نفت و گاز و همچنین مدیریت مصرف آب در صنایع انرژی بر
 ۵- ایجاد بازارهای رقابتی در زمینه تولید و عرضه حامل‌های انرژی
 ۶- کاهش ضایعات و تلفات در بخش تولید، انتقال، توزیع و مصرف انرژی تا سطح استانداردهای

ملی

۷- ارتقای فناوری در تجهیزات و فرآیندهای زنجیره انرژی
 ۸- بهره‌گیری موثر از موقعیت منطقه‌ای و جغرافیایی کشور برای خرید، فروش، معاوضه، انتقال،
 فرآوری و ذخیره‌سازی نفت و گاز و برق در بازارهای داخلی و منطقه‌ای با رویکرد حداکثر سودآوری در
 تجارت حامل‌های انرژی با تأکید بر ارتقای دیپلماسی انرژی
 ۹- ترویج و گسترش فرهنگ صرفه‌جویی و بهینه‌سازی مصرف انرژی و حمایت از توسعه
 شرکت‌های خدمات انرژی (ESCO)

۱۰- توسعه مشارکت آحاد مردم در سرمایه‌گذاری بخش انرژی در راستای سیاست‌های کلی
 اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و با هدف ارزش افزوده بخش انرژی
 ۱۱- بهبود کیفیت محصولات و خدمات بخش انرژی متناسب با استانداردهای ملی در راستای
 صیانت از حقوق متقابل مشتریان و عرضه‌کنندگان با ایجاد نهادهای تنظیم مقررات بخش انرژی
 (رگولاتوری انرژی)

۱۲- اصلاح ساختار سازمانی و همچنین قوانین و مقررات جاری بخش انرژی متناسب با استانداردها
 و شرایط روز با تأکید بر حداکثرسازی مبادلات تجاری، عملکردهای بهینه اجرایی و توسعه‌ای در سطح
 بین‌الملل و افزایش جذابیت سرمایه‌گذاری

۱۳- تبدیل و تولید حامل‌های انرژی با ارزش افزوده بالاتر
 ۱۴- حمایت از گسترش پژوهش‌های کاربردی، تولید دانش فنی و تجاری سازی فناوری‌های نوین
 ۱۵- اجرای طرح مطالعات جامع انرژی کشور با راهبری سازمان برنامه و بودجه کشور
 ۱۶- تجاری‌سازی فناوری‌های انرژی‌های تجدیدپذیر و دوستدار محیط زیست
 ۱۷- توانمندسازی سرمایه انسانی از طریق ارتقای آموزش‌های حرفه‌ای و مهارت‌های کاری و آموزش

مستمر

۱۸- توسعه صادرات کالا و تجهیزات دانش‌بنیان و خدمات فنی مهندسی بخش انرژی
 ۱۹- کاهش میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای و آلاینده‌های ناشی از تولید، انتقال و مصرف انواع
 حامل‌های انرژی

دفتر هیئت دولت

ج-۲- راهبردهای نفت و گاز

- ۱- افزایش حداقل (۵) واحد درصد به ضریب بازیافت میادین نفتی کشور تا پایان افق زمانی این سند از طریق به کارگیری روش‌های ازدیاد برداشت و تولید صیانتی
- ۲- توسعه و بهره‌برداری حداکثری از کلیه میادین مشترک نفتی و گازی در راستای حفظ منافع ملی کشور
- ۳- گسترش اکتشاف نفت و گاز به عنوان پشتوانه تولید نفت و گاز کشور در پهنه سرزمین
- ۴- افزایش ظرفیت و حفظ سهم تولید نفت در اوپک و بازار جهانی با لحاظ تولید صیانتی از مخازن هیدروکربوری مایع کشور
- ۵- ارتقای کمی و کیفی محصولات زنجیره نفت خام و گاز (پالایشی و پتروشیمیایی) با رویکرد ایجاد حداکثر ارزش افزوده از طریق ارتقای فناوری و تولید محصولات متناسب با استانداردهای روزآمد
- ۶- استفاده از روش‌های مختلف تأمین مالی داخلی و خارجی برای اجرای طرح‌های صنعت نفت و گاز و افزایش سهم مشارکت بخش غیر دولتی
- ۷- نگاه راهبردی به نفت و گاز به عنوان موتور محرکه توسعه اقتصادی کشور
- ۸- تخصیص بهینه گاز طبیعی تولیدی کشور بر اساس جامع‌نگری در منافع ملی
- ۹- افزایش بهره‌وری در زنجیره صنعت نفت و گاز کشور از طریق توسعه و توانمندسازی سرمایه‌انسانی، فناوری، نظام‌های مدیریتی و کاربری تجهیزات روزآمد جهانی
- ۱۰- جمع‌آوری، فرآوری و یا تبدیل حداکثری گازهای همراه و در حال سوختن با رعایت ملاحظات اقتصادی و زیست محیطی
- ۱۱- ایجاد اطمینان در تقاضای فروش نفت خام با خرید یا مشارکت در پالایشگاه‌های خارج از کشور
- ۱۲- اتخاذ تدابیر کارآمد در حوزه دیپلماسی انرژی برای افزایش سهم ایران از تجارت جهانی گاز طبیعی و فرآورده‌های نفتی
- ۱۳- گسترش بازارهای صدور خدمات فنی مهندسی و فناوری انرژی

ج-۳- راهبردهای بخش برق

- ۱- بهبود و ارتقای بازار برق و عملکرد آن در تأمین مطمئن برق برای تضمین روند توسعه پایدار کشور
- ۲- ارتقای سطح امنیت و پایایی در شبکه سراسری برق
- ۳- حداکثر بهره‌گیری از منابع انرژی اولیه و تأمین و صادرات برق به کشورهای منطقه با رعایت ملاحظات اقتصاد انرژی و دیپلماسی انرژی
- ۴- کاهش تلفات توزیع برق تا سطح متوسط کشورهای توسعه یافته

- ۵- افزایش سهم انرژی‌های تجدیدپذیر و پاک در ظرفیت تولید برق کشور
 ۶- ارتقای بهره‌وری (راندمان) نیروگاه‌های حرارتی کشور در سطح متوسط کشورهای توسعه یافته
 ۷- افزایش بهره‌وری در زنجیره صنعت برق کشور از طریق توسعه و توانمندسازی سرمایه‌انسانی، توسعه فناوری، توسعه نظام‌های مدیریتی و کاربری تجهیزات روزآمد جهانی

ج-۴- راهبردهای بخش انرژی اتمی

- ۱- استقرار استانداردهای ملی و بین‌المللی ایمنی هسته‌ای و پرتویی و انجام نظارت و ارزیابی‌های لازم
 ۲- تهیه و تأمین اقتصادی مواد اولیه و سوخت مورد نیاز راکتورهای هسته‌ای
 ۳- گسترش و تعمیق پژوهش‌های بنیادی و کاربردی به منظور دستیابی به فناوری‌های نوین نیروگاه‌های هسته‌ای از طریق تعاملات لازم بین‌المللی
 ۴- ارتقای سطح بومی‌سازی دانش فنی و بهبود فناوری‌های موجود و دستیابی به فناوری‌های نوین هسته‌ای و توسعه کاربرد آن در بخش‌های مختلف
 ۵- تعامل سازنده و موثر با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، سازمان‌ها و نهادهای منطقه‌ای و بین‌المللی به منظور تبادل اطلاعات و استفاده از فرصت‌های علمی، فنی و مالی در صنعت هسته‌ای

ج-۵- راهبردهای بخش زغال سنگ

- ۱- شناسایی و اکتشاف جامع زغال سنگ حرارتی کشور
 ۲- استفاده بهینه همراه با فناوری جدید و سازگار با محیط زیست از زغال سنگ حرارتی در عرضه انرژی و تولید برق

دفتر هیئت دولت